

Životní úroveň a rodinné rozpočty

Technické parametry

Výzkum:	<i>Naše společnost 2004</i>
Otázky:	<i>EU.4, EU.5, EU.6, EU.23, IDE.1</i>
Termín terénního šetření:	<i>11. – 18. 10. 2004</i>
Počet respondentů:	<i>1058</i>
Reprezentativita:	<i>obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
Výběr respondentů:	<i>kvótní výběr</i>
Zveřejněno dne:	<i>22. listopadu 2004</i>
Zpracoval:	<i>Jan Červenka</i>

V šetření uskutečněném v polovině října 2004 jsme se věnovali některým otázkám týkajícím se rodinných rozpočtů a životní úrovně občanů České republiky. Pravidelnou součástí všech výzkumů CVVM je otázka pokládaná všem respondentům: „Považujete životní úroveň své domácnosti za velmi dobrou, za spíše dobrou, za ani dobrou, ani špatnou, za spíše špatnou nebo za velmi špatnou?“ (viz tabulku 1)

Tabulka 1: Hodnocení životní úrovně domácností (v %)

	2003									2004								
	02	03	04	05	06	09	10	11	12	01	02	03	04	05	06	09	10	
velmi dobrá	3	3	4	4	3	4	4	4	6	3	4	5	4	5	3	3	3	
spíše dobrá	36	39	36	35	32	36	28	34	34	34	25	34	36	35	32	34	30	
ani dobrá, ani špatná	44	41	42	44	45	44	43	43	42	44	48	43	43	44	45	43	45	
spíše špatná	15	14	15	15	16	13	20	15	16	16	18	15	14	14	16	17	18	
velmi špatná	2	3	2	3	3	2	5	3	2	3	4	3	2	2	4	3	4	
dobrá	39	42	40	39	35	40	32	38	40	37	29	39	40	40	35	37	33	
špatná	17	17	17	18	19	15	25	18	18	19	22	18	16	16	20	20	22	

Pozn.: Dopočet do 100 % tvoří odpovědi „nevím“.

Jak ukazují výsledky zachycené v tabulce 1, v říjnu 2004 životní úroveň své domácnosti jako dobrou hodnotila asi třetina (33 %) dotázaných, 45 % ji označilo za „ani dobrou, ani špatnou“ a necelá čtvrtina (22 %) ji charakterizovala jako špatnou. V porovnání s předchozím šetřením uskutečněným v září 2004 jsme zaznamenali mírný pokles podílu pozitivního hodnocení. Z dlouhodobého pohledu je stávající hodnocení životní úrovně lehce pod úrovní, která převládá v naprosté většině měření od února 2003, odkdy probíhá pravidelné zjišťování subjektivního hodnocení životní úrovně domácností s pomocí pětibodové škály.¹ Aktuální výsledek se statisticky příliš neliší od výsledků z října loňského roku, kdy

¹ Dříve byla ve výzkumech CVVM používána škála čtyřbodová, která neobsahovala středovou variantu „ani dobrá, ani špatná“.

byl zaznamenán krátkodobý výkyv ve směru zhoršení subjektivního hodnocení životní úrovně vlastní domácnosti, které se pak v následujících výzkumech nepotvrdilo.

Vnímání životní úrovně vlastní domácnosti se zlepšuje s rostoucím příjmem a se zvyšujícím se stupněm dokončeného vzdělání respondenta. Ke spokojenější části obyvatel patří podnikatelé a živnostníci, vyšší odborníci či vedoucí pracovníci, mladí lidé ve věku 15 až 19 let, studenti, svobodní a potenciální voliči ODS. Skupiny vnímající svou životní úroveň jako horší tvoří především lidé starší 60 let, důchodci, nezaměstnaní, pracovníci v dělnických profesích, rozvedení či ovdovělí lidé a stoupenci KSČM.

Vedle momentálního hodnocení životní úrovně domácnosti výzkum zjišťoval i subjektivně vnímaný materiální status domácnosti prostřednictvím otázky: „Je Vaše domácnost bohatá nebo chudá? Velmi bohatá, poměrně bohatá, ani bohatá, ani chudá, poměrně chudá, velmi chudá?“

Tabulka 2: Subjektivní materiální status domácnosti

	5/2003	10/2003	2/2004	10/2004
domácnost velmi bohatá	0	0	0	0
domácnost poměrně bohatá	5	7	5	4
domácnost ani bohatá, ani chudá	72	61	66	66
domácnost poměrně chudá	19	27	25	24
domácnost velmi chudá	3	4	3	5
BOHATÁ/CHUDÁ	5/22	7/31	5/28	4/29

Pozn.: Procenta ve sloupci, dopočet do 100 % tvoří odpovědi „nevím“.

Z výsledků, které ukazuje tabulka 2, vyplynulo, že 4 % občanů považují svoji domácnost za bohatou, zatímco 29 % ji označuje jako poměrně či dokonce velmi chudou. Dvě třetiny dotázaných pak svoji domácnost ohodnotily jako ani bohatou, ani chudou. To je prakticky shodné s tím, co ukázal obdobný výzkum v únoru tohoto roku. Porovnáme-li to s výsledkem z října loňského roku, vidíme, že se potvrdil v předchozím šetření zaznamenaný nárůst podílu respondentů označujících svou vlastní domácnost za „ani bohatou, ani chudou“. Podíl dotázaných hovořících o své domácnosti jako o domácnosti chudé zůstává i nadále vyšší, než jak jsme jej zachytili v květnu 2003.

Tabulka 3: Subjektivní materiální status domácnosti a životní úroveň (v %)

	životní úroveň		
	dobrá	ani dobrá, ani špatná	špatná
bohatá domácnost	12	1	0
ani bohatá, ani chudá domácnost	85	80	9
chudá domácnost	2	18	90

Pozn.: Procenta ve sloupci, dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“.

Podrobnější rozbor dat ukázal (viz tabulku 3), že subjektivní pocit chudoby mají především lidé se špatnou životní úrovní, i když nikoli výlučně. Za chudou označilo svou domácnost totiž i 18 % respondentů, kteří se o životní úrovni této domácnosti vyjádřili jako o „ani dobré, ani špatné“, a dále též 2 % těch, kdo životní úroveň své domácnosti hodnotili pozitivně. Naproti tomu jako bohatou svoji domácnost označovali skoro výhradně jen respondenti, kteří životní úroveň vlastní domácnosti vidí jako dobrou.

Dále naše šetření zjišťovalo, jak lidé vycházejí se svým současným příjmem (viz tabulku 4)² a zda se někdy v průběhu minulého roku ocitli ve velmi obtížné finanční situaci (viz tabulku 5)³.

Tabulka 4: Jak domácnost vychází se současným příjmem (v %)

	3/2002	1/2003	5/2003	10/2003	2/2004	10/2004
velmi obtížně	7	9	5	9	6	7
obtížně	15	13	11	17	9	14
spíše obtížně	36	39	38	39	44	39
spíše snadno	30	26	36	24	29	29
snadno	7	8	6	6	6	6
velmi snadno	1	1	1	1	2	1
OBTÍŽNĚ/SNADNO	58/38	61/35	54/43	65/31	59/37	60/36

Pozn.: Procenta ve sloupci, dopočet do 100 % tvoří odpovědi „nevím“.

Tabulka 5: Velmi obtížná finanční situace v průběhu minulého roku

	3/2002	1/2003	5/2003	10/2003	2/2004	10/2004
ANO	37	28	32	34	34	31
NE	59	66	63	60	61	63

Pozn.: Procenta ve sloupci, dopočet do 100 % tvoří odpovědi „nevím“.

Jak ukazuje tabulka 4, potíže při hospodaření se stávajícím příjmem své domácnosti uvedlo 60 % respondentů. 36 % dotázaných se naopak vyjádřilo v tom smyslu, že s rozpočtem jejich domácnost vychází více či méně snadno. V porovnání s výsledky minulého šetření uskutečněného v únoru 2004 nepředstavuje aktuální výzkum žádný výrazný posun, pokud jde o celkové podíly těch, kdo potíže s rodinným rozpočtem mají, a těch, kdo s ním naopak bez obtíží vycházejí. Mírně se změnilo pouze rozložení odpovědí v rámci negativní poloviny škály, a to v neprospěch podílu odpovědí „spíše obtížně“. Celková situace tak stále vyhlíží o něco příznivěji než před rokem v říjnu 2003, ovšem na druhou stranu zas hůře než v květnu 2003, kdy byl zaznamenán dosud nejlepší výsledek za celé období, po které probíhají výzkumy používající stejnou otázku.

Z tabulky 5 vyplývá, že do velmi obtížné finanční situace se v průběhu minulého roku dostalo podle vlastního vyjádření 31 % dotázaných, zatímco 63 % výskyt takové situace popřelo. Tento výsledek se v podstatě statisticky neliší od údajů z žádného z předchozích výzkumů z let 2003 a 2004 a je mírně lepší než data získaná v březnu 2002.

Problematiku rodinného rozpočtu jsme pak ještě poněkud zevrubněji zkoumali prostřednictvím otázky, která se vztahovala k tomu, co konkrétně celkové příjmy domácnosti umožňují a co nikoli (viz tabulku 6).

Tabulka 6: „Umožňuje celkový příjem Vaší domácnosti...“ (v %)

	ano	ne	neví, netýká se
uspokojovat základní potřeby domácnosti – jídlo, bydlení, oblečení a běžné potřeby pro domácnost?	92	7	1
uspokojovat zájmy a koníčky členů domácnosti?	52	45	3
nakupovat zdravější nebo kvalitnější potraviny?	39	52	9
spořit?	37	59	4
podporovat rodinu Vašich dětí nebo Vaše rodiče?	25	51	24

² Otázka: „Jak Vaše domácnost vychází s příjmem, který v současné době má?“

³ Otázka: „Ocitla se Vaše domácnost někdy v průběhu minulého roku ve velmi obtížné finanční situaci?“

Tabulka 7: Příjem umožňuje... (časové srovnání)

	'93	'96	'98	'99	'00	'01	'02	1/03	5/03	10/03	10/04
uspokojovat základní potřeby	83	82	81	79	83	83	90	90	90	90	92
uspokojovat zájmy a koníčky	45	44	39	40	44	48	56	50	55	53	52
nakupovat kvalitnější potraviny	-	-	-	-	-	-	49	42	47	41	39
spořit	21	32	26	28	27	30	37	37	39	35	37
podporovat rodinu dětí nebo rodiče	-	-	-	-	-	-	24	21	23	23	25

Pozn.: Dopočet do 100 % ke každému údaji tvoří opačná odpověď a „nevím, netýká se“.

Z výsledků je patrné, že pro naprostou většinu české populace není uspokojování základních potřeb při stávajícím příjmu vážným problémem. 92 % domácností má podle vyjádření respondentů příjem, který umožňuje nakupovat jídlo, oblečení či běžné domácí potřeby a hradit náklady na bydlení. Pro 7 % domácností to však při jejich stávajícím příjmu problém představuje, přičemž nejvýraznější zastoupení zde mají domácnosti nezaměstnaných a v menší míře i domácnosti nekvalifikovaných dělníků.

Pokud jde o další možnosti vyplývající z celkových příjmů domácností, více než polovina z nich (52 %) může vedle základních potřeb financovat i zájmy a koníčky svých členů, 39 % má na nákup kvalitnějších a potažmo dražších potravin, 37 % dokáže spořit a 25 % je s to finančně podporovat i domácnosti svých dětí či naopak rodičů.

V porovnání s minulým šetřením (viz tabulku 7), které proběhlo v říjnu 2003, se situace statisticky významným způsobem nezměnila. V dlouhodobém horizontu celkové výsledky ukazují, že stávající příjmová situace domácností je o něco lepší než v období let 1993 až 2001.